

1937

Kotosaarenmäen kivi-kautinen asuinpaikka Lapuan
Tiistenjoen kylässä.

Kertomukseen kuuluu 1 valokuva (lev. 11107) sekä Esih. os:n luettelo 10448 ja 10654:5-11.

Syksyllä 1936 saatiin opettaja Vihtori Latvamäen ilmoituksen nojalla museoon neljäksi kappaleeksi särkynyt kiertäen hangattu laakahioin, jonka J. Rinnankoski oli löytänyt keväällä samana vuonna Lapuan pitäjän Tiistenjoen kylän Rinnankosken talon maalta ns. Kotosaarenmäeltä, puolisen km talosta pohjoiseen, hiekanotossa mäen koillisrinteeltä, n. 4 m:n päässä paikan ohi kulkevasta viljelystiestä, lapion pesän syvyydestä hienon hiekan ja mäkisaven rajalta. Kappaleet olivat löytyneet "n. 1 m:n säteellä toisistaan, yksi pala melkein maan pinnalta". Opettaja Latvamäen mukaan oli hiekkakuopan reunassa ollut hiiltä 10 - 15 m pitkälti 40 cm syvässä ja sitä matalammalla (10448).

V. 1937 olin saanut tehtäväkseni Tiistenjoen Myllymäen Riihimännikön kivi-kautisen asuinpaikan tutkimuksen ohella käväistä tätäkin löytöpaikkaa tarkastamassa. - Apulaisenani oli ylioppilas Antti Oja.

Kotosaarenmäki on peltolakeudesta selvärajaaisena saarekkeena kohoava, mäntymetsää kasvava kangas Lapuanjoen koillispuolella, n. 1 km pohjoiseen (pohjois-luoteeseen) Tiistenjoen kirkosta ja Hämeenniemen asuinpaikalta arviolta vajaat 2 km luoteeseen. Maaperä on karkeahkoa hiekkaa ja - alempana rinteillä - hiesua.

Se hiekkakuoppa, josta mainittu hioinkivi oli löydetty, on mäen itärinteellä, lähellä sen pohjoispäätä, metsänreunassa. Eräessä kohden näkyi siinä n. 25 cm syvässä hiilijuova, mahdollisesti jäännöksenä samasta hiilikerroksesta, josta opettaja

Latvamäki mainitsee. Muuten ei hiekkakuoppien reunoista täältä tavattu sen enempää asutuskerroksen jälkiä. Pari kvartsi-iskosta otettiin kuitenkin talteen (10654:5).

Sen sijaan löydettiin tästä kappaleen matkaa takaisin kylään päin, mäen itä- ja kaakkoisrinteillä olevien peltosarkojen yläpäästä, saarekkeen keskikohdilta hieman eteläänpäin, selvempiä kivikautisen asuinpaikan merkkejä. Pellon pinnasta, ojien reunoista ja viljelystieltä peltosarkojen yläpuolelta poimimme pelkästään pintatarkastukseen rajoittuen, koekaivauksia suorittamatta, hioinkiven kappaleen, kivilaji-iskoksen, piinsirun, kvartsi-kaapimen ja 10 kvartsi-iskosta sekä 3 pientä saviastianpalaa tyypillistä kampakeramiikkaa (10654:6-11). Paras löytöalue näytti sijoittuvan mäen lounaispäästä lukien 6. ja 7. saran välisen ojan yläpään ympärille, mistä saviastianpalat, piinsiru (tieltä) ja enimmäkseen kvartsi-iskokset löytyivät (ks. valokuvaa).

Mäen etelä- ja lounaisrinteiltä emme enää tavanneet mitään tähdelle pantavaa. Mutta koekaivauksia, joiden avulla vasta asiasta olisi saatu varmuus, emme täällä tehneet. On kuitenkin todennäköisintä, että Kotosaarenmäen kivikautinen asutus on sijoittunut saaren mantereeseen puoleiselle, suojaisammalle kaakkois- ja itärannalle, eikä meren selälle päin. Ilmeisesti on asuinpaikka aikanaan sijainnut meren saarella, silloisen Lapuanjoensuun edustalla. Aikaisemmin olen päätellyt, että mainittu joensuu on tyypillisen kampakeramiikan aikana ollut läheisen Hämeenniemen kivikautisen asuinpaikan kohdilla (kertomuksessani tästä asuinpaikasta v:ltä 1933 Lapuan salkussa). Peltolakeudesta kohoava Kotosaarenmäki johtaa yhä välittömästi mieleen selällisen saaren (ks. valokuvaa), niinkuin sen nimikin osoittaa.

Kotosaarenmäen vaakitseminen jäi muiden kiireitten takia suorittamatta. Suhteellisen varmasti saattoi kuitenkin arvioida, että se on jotakuinkin samalla korkeudella kuin Hämeenniemi.

Tiistenjoen asema kampakeramisen kulttuurin kukoistuskaudella yhden Etelä-Pohjanmaan pääjoen suussa saattaa odottamaan sieltä yhä uusia tänäaikaisia asuinpaikkoja. Toistaiseksi tunnetaan

niitä kolme (Hämeenniemi, Myllymäen Riihimännikkö ja Kotosaarenmäki), jonka lisäksi jo Ailio mainitsee kylästä kivekautiseen asutukseen viittaavia löytöjä (Wohnplatzfunde II, s. 113, n:o 121). Pääasuinpaikka on nähtävästi vielä löytämättä, tähänastisetkään eivät ole olleet erikoisen runsaslöytöisiä.

Paikalla kävin sunnuntaina, elokuun 29. p:nä 1937.

Aarne Ayräpää.



Lev. 11107.
Katosaaarenmäen kivikautinen asuinpaikka Rinnankosken talon maalla, joks. idästä. Metsänlaidassa, ladosta hieman vasemmalla, hiikkakuoppia, joista löydetyt hiomakivi (10.448). Pelt-Sarkojen yläpuolelta, etukin punaisten pöytäseitten kaakidilta, asuinpaikkalöydöksiä (10634).
Valok. 29. 8. 1937.



Lev. 11108.
Tuirtonjoen kirkko Topparin kankaalla, idästä päin, Lapuanjoen pohjoiselta Törmältä. Valok. 31. 8. 1937. Kirkko ja-
lanut sittemmin.